

ՄՇԱԿ

Տարեկան դիմել 10 թուրքի, կէս տարւան 6 թուրքի.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисть, Редакция „Мшакъ“.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՐԻ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿԻ ՌԻՐԱԲԻ ՄԱՅԻՍԻ ԿԱՅԱՐԱՐՈՒՄ Է Ի ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՈՂ ՏԱՄԱՐԱԿԼՈՒԹՅԱՆ, ՈՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՄԱՅԻՍԻ 31-ԻՆ, ՎԱՆՔԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵԼԵՑՈՒՄ, ՀԱՄԱԳՈՅԵԱԼ ԳՐՈՂ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՐՈՎԱՆԻ

մահվան 50-ամեակի առթիւ կատարվելու է հոգեհանգիստ: Պատարագը կը սկսվի առաւօտեան 10½ ժամին, իսկ հոգեհանգիստը 12 ժամին:

Հոգեհանգիստը դասին առանձին հրաւեր չի ուղարկվելու, այնպէս որ ցանկացողները ինքնակամ կարող են մասնակցել ինչպէս հոգեհանգիստի կարգին, ի պատիւ հանգուցեալի:

Պատարագին երգելու են Ներսիսեան դպրոցի երգչախումբը և Կայսերական թատրոնի երգիչ Բ. Ամիրջանեան:

ԲՈՎԱՆՊԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աղետը համատարած է.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կրեկի ունեցողները հարցը. Թէ՛ ի՞նչ կու՛տուրան Բաթումի շրջանում. Վրացերէն օտերա. Նամակ Հին-Նախիջևանից. Նամակ Ախալքալիքից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին թուրք.—ՍՐ-ՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Միջազգային կնիք. Պատերազմ. Նամակ Բաթումից. Ստամբուլի թուրք.—ԽՍՈՒՆ ԼՈՒԻՍԻ.—ՀԵՆՐԻԿԻՆԻՆԻ.—ՅԱՅ-ՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Գերմանիայից. Հնդկական առատիկ.

ԱՂԵՏԸ ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ Է

Անցեալ շաբաթ Պետերբուրգի նահանգական զատարանում ընկնում էր վաշխառու Գուրանովի գործը, կամ, աւելի ճիշդ ասած՝ քաջագործութիւնների մի երկար շարքը: Գուրանովի ընկնելու քննութիւնը երկուսն էլ հանց. այնպիսի գործողութիւններ, որոնք զարմանք են պատճառում: Ամենակարող վաշխառուն առատ հունձ էր հաւաքում ոչ թէ գաւառական մի խուլ անկիւնում, ուր թշուառ, անօգնական աղքատները համար տոկոսով փող սրբալը մի զարհուրելի, բայց ցանկալի չափ էր, այլ Պետերբուրգում, մայրաքաղաքի ոստիկանութեան աչքի առաջ. նրա գործերը անըզու գիւղացիներ ու մէջքից կը շարժուէին արհեստագործներ չէին, այլ ինտելիգենտ մարդիկ, իշխաններ, պետական ծառայութեան մէջ յայտնի գերբ ունեցող

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՆ

1 էյպրիլ, մայիսի 21-ին

Մեր անցեալ թղթակցութեան մէջ յայտնուէին, որ Գերմանիայում կազմված՝ հայ որդերն և աղբիւրներն օգնող ընկերութիւնը «կատարում է իր պարտաւորութիւնը»:

Ինչպէս յայտնի է՝ հայերի մէջ կան մարդիկ, որոնք խորթ են նայում այդ տեսակ պարտաւորութեան. կամ գործունէութեան վրա:—Հետեւելով մեր կեանքին, գտնէ այն չափով, որ չափով արտայայտվում է նա մեր մասնակցութեանը, որ այդ եղբայրացիների մի մասը ինքնին նայում է անկեղծ, բայց տգիտ օրէն: Այդ մարդիկ անկեղծութեամբ ձգտում են օգնել իրանց թշուառ երբօրը.—թէ՛ պէտք այդպիսիները սովորաբար պատկանում են չքաւոր դասակարգին, ուրեմն շոշափելի օրում չեն կարողանում տալ,—բայց երբեք չեն կարողանում տանել ինքն օտարն և հովանաւորում նոյն իր եղբորը: Պատճառը պարզ է: Ժամանակակից պետական կեանքում Կարգանքի և կրանքի քաղաքականութիւնը այնքան աչքի ընկնող է, որ զարմանալի չէ, երբ գտնվում են մարդիկ, որ թշուառներին օգնելու գործի մէջ «յետին մտքեր» են տեսնում: Միւս մասին պատկանում են պիտակաւոր կեանքը և այն աշխարհական—կրեթականները, որոնք կրկին հետ ձեռք ձեռքի տուած՝ ժողովրդին առաջնորդ լինելու «պատիւ» են ուզում

ընկնում են վաշխառուի ձիրանների մէջ, թող են տալիս, որ իրանց ծծեն, չորացնեն անգիտութեան բոլոր միջոցներով, միթէ գաղտնագործութիւն է քաղցած գիւղացին, բաղմանգամ ընտանիքի հայր արհեստագործ, որ դիմում է նոյն ինքնասպանութեան ոչ թէ քեֆեր անելու, շուտով կեանք անց կացնելու համար, այլ իր քաղցած երեխաների արտասուքը սրբելու համար: Այդտեղ համատարած է: Վաշխառուի տոկոսներից այրված, հրեհված բարեկեցութիւն, ընտանիք որոնեցէք ոչ միայն գիւղերում, այլ հասարակութեան բոլոր խաւերում: Վաշխառութիւնը հայրենիք չունի, աշխարհագրական սահմաններ չէ ձանաչում: Ամեն տեղ, ուր չը կայ վաշխառուի դէմ զինված խեղացի, նպատակաւոր միջոցների մի ամբողջ սինտոն՝ տոկոսների աղետը մնում է կուտակւում գրուութեան մէջ, լուռ ու խեղդված հեծեծանքների տակ թաղված: Ուր կայ կարօտ մարդկութիւն՝ այնտեղ ծնվում է վաշխառութիւնը, ինչպէս սովոր ծնեցնում է հիւանդութիւնը, ինչպէս անպաշտպան զոհի մոտ լոյս է ընկնում գիշատիչը:

Բայց մարդկութեան ցաւերը ամեն տեղ և ամեն ժամանակ մի և նոյն խրատն են տալիս. «Չես ուզում զոհվել, չես ուզում ոչնչանալ՝ կու՛ր, միջոցներ փնտրի»: Առաջագործութեան այս հիմնական սկզբունքը միթէ չը պիտի գործադրվի և ժողովրդական այս աղետի դէմ: Օրէքը պատժում է վաշխառութիւնը: Բայց դա քիչ է, շատ քիչ: Վաշխառուն այնպիսի ուժագործ է, որ ման է գալիս, որոնում է զոհեր: Ոչ, զոհերը իրանք են գտնում նրա մոտ, իրանք են խեղդում, աղաւթում ծծել իրանց արիւնքը: Պէտք է հաստատու բարձր պատկանելիքներ դնել այդ ձանապարհի վրա, որ տանում է զոհին դէպի վաճառի բերանը: Պէտք է այնպէս անել, որ վաշխառուն կարօտ լինի իրան դիմողներին, գրաւելու, մոլորեցնելու հարկաւորութիւնը դադարէ: Այդ ժամանակ միայն կարող էք ջանքախել նրան քրէական օրէնքներով:

Եւ խօսքով՝ բարեգործը կատարում է թէ՛ իր դերը և թէ՛ բարեգործութիւնը օգտուողի դերը:

Եթէ այս տեսակետները ճիշդ են՝ ապա դրված չափը կայանում է հետեւելով: Գերմանիայում հայ թշուառներին օգնելու համար կազմված ընկերութիւնը ինչ ակնկալութիւն ունի իր օգնութեան փութարէն: Նմանապէս առաջինը, այն է, այդ ընկերութիւնը ի նկատի ունի իր շահերը: Ինչ կարող են լինել այդ շահերը: Դժուար չէ ի նպակի հասկանալ, որ այդ դէպքում անտեսական—քաղաքական շահերն են ի նկատի առնվում: Ուշադրութիւն դարձնելը այժմ անհասկերի, ժողովրդային, ազգային աւանդական (այս մտքով առած) յարաբերութիւններն են աշխատանք պարտքի և իրաւունքի արդարացի կամ անարդար լինելը որչափ: Մեր են նրանք արդարացի: Այն ժամանակ, երբ այդ յարաբերութիւնները կատարվում են վայելչութեան սահմանում, երբ նրանք երկու կողմի անհատական կամ հաւաքական մարմինների մէջ էլ գոհակցիւն են առաջ բերում, երբ չը կան այնտեղ տրտման, անհարգականութեան նշաններ: Հակառակ դէպքում մենք անուանում ենք նրանց՝ անարդար:

Այդ, մի օտար ընկերութիւն օգնում է հայ թշուառներին,—քաղցածին հաց է տալիս, տեղաբնիկ չոր, անդրադէտին գրադուրութիւն և այլն: Միւս կողմից՝ արհեստանոց է հիմնում, որով հարկաւոր կանանց անաշխատութեան մասնակցութիւնը իր իրաւունքը գոհացնում է իր սեփական գիտակցութեամբ, այն գիտակցութեամբ, թէ ինքը մի բարի գործ է կատարելու, կամ կատարել է: Նրկու մարմինների գիտակցութեան շփոթեցրելու կատարվում են մի անհասկանալի—բարեգործի անհասկանալի մէջ, կամ ու-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԵԿԻՆ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

Հարկաւոր ենք համարում ծանօթացնել մեր ընկերացիներին այն խորհրդակցութեան հետ, որ ներկայումս տեղի ունի Պետերբուրգում Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ, Վ. Կոլաչեւսկու նախագահութեամբ: Խորհրդակցութիւնը հրաւիրելու պատճառը հետեւան է: Մի քանի անձինք դիմել էին կառավարութեան խորհրդով որ նրանց թող արվել բանալ մի նոր տեսակի գրասենեակներ, որոնց նպատակը պէտք է լինի ժողովել տեղեկութիւններ. կը թիւր և մասին, թէ ինչ մարդ և հաստատութիւն ինչ գումարի կրեկիտ կարող են վայելել: Այդ տեղեկութիւնները շատ հարկաւոր են թէ առևտրի և թէ արդիւնագործութեան զարգացման համար: Նրա առևտրական կամ գործարանատէրը գիտէ, որ այս կամ այն անձը բոլորովին վստահելի անհատութիւն է, ունի բաւական կարողութիւն կամ կանոնաւոր գործելու ընդունակութիւն: Նա հետաքննելու բանակցութիւններ է սկսում կրեկիտ ունեցող այդ անձերի հետ և զանազան արտօնութիւններով բաց է թողնում նրանց համար ապրանքներ: Որքան շատ են այն տեղերի թիւը, ուր յայտնի են վստահելի անհատաւորութիւնների անուններ՝ այնքան և լայն է ասպարէզը՝ առևտրական յարաբերութիւններ սկսելու և զարգացնելու համար:

Արտասահմանում գոյութիւն ունեն առանձին հաստատութիւններ, որոնք զբաղված են այն հարցով, թէ այս կամ այն երկրում ով ինչ կրեկիտի տէր անուն է: Նրանք կազմել են մարդկանց և հաստատութիւնների ցուցակներ և շարունակում են լրացնել այդ ցուցակները թէ նոր անուններ աւելացնելով և թէ չին անունների մասին նորագոյն տեղեկութիւններ ժողովելով: Այդ գրասենեակները տալիս են ցանկացողներին տեղեկութիւններ, թէ զուգահեռելով այն մարդկանցից, որոնք անյուսակ են, և թէ առաջ քաշելով այն վստահելի անձերին, որոնք բոլորովին արժանի են կրեկիտ վայելելու և ապրանքներ ստանալու:

Պետերբուրգի Խորհրդակցութեան մէջ ամեն նախընտրականոր անձը ակադեմիկոս Նանուլին

պացուցել, որ ինքը ճիշտակեր չէ, որ անողորմ հանգամանքներն են ստիպել իրան մուրալու, որ ինքը իր ճակատի քրտնջրով իրան ապրեցնելու ընդունակութիւն ունի, միայն թէ մարդասէրի մի թեթիւ օգնութեան և կարօտ: Բաւական չէ այդ: Որքան գովելի գործ է, համեմատած մեր «գործունէութեան» հետ, այն, որ այսօր եւրոպական քաղաքներում եւրոպայիները առկա են ունենում մի անուշադրական մատնալիւս ժողովրդի ընդունակութիւնները իրանց սեփական աչքերով տեսնել ու բացազայնել: Եւ մի այդպիսի ժողովուրդ, չնորհի մեր, եւրոպայիները, դատապարտված է եղել բարբարոսների ձեռքով ոչնչանալու: Եւ այսպէս ասողները այն եւրոպացիներն են, որոնք մի ժամանակ «պոլեմիկ» մի գիտնականի օգնութեամբ աւելի թանկ են քան թէ այդ ամբողջ ժողովուրդը խօսքով՝ հալած իր թեղ ինչ ընդունել: Մարդակցել են արեւօք կատարված այս գործերը: Պէտք է կամ վերին աստիճանի ազգային լինել և էլ գոհակցիւն են առաջ բերում, երբ չը կան այնտեղ տրտման, անհարգականութեան նշաններ: Հակառակ դէպքում մենք անուանում ենք նրանց՝ անարդար:

Գանձը այժմ «յետին մտքեր»։ Օգնողները կարող են մտածել այսպէս.—Գերմանիան ունենալով Հայաստանում իրան համակրող, իրան հետ նախ բարոյապէս, ապա անտեսապէս և քաղաքականապէս կապում մի ժողովուրդ՝ կը նպաստէ իր ազգային, անտեսական—քաղաքական մեծ ձեռքի հասնելու.—մի ակնկալութիւն, որ յաւանդել է բոլոր ինքնուրոյն ազգերին, և որը եթէ ձեռք է բերվում առանց բռնի միջոցների, առանց կոպիտ ուժի, ժողովրդի ինքնաբերական բարեկամութեամբ՝ ապա չենք կարող չար դարացնել: Իսկ թէ վերոյիշեալ դէպքում մենք չենք տեսնում որեւէ ռուսի միջոց, որեւէ կո-

է, որ յատկապէս ուսումնասիրել է քննող հար-
ցը արտասահմանեան փորձերից: Նրա կարծի-
քով պետութիւնը պարտաւոր է այդ տեսակ
գրասենեակներն անհրաժեշտ համարել և օրէնք
մշակել նրանց գործունէութեան համար: Ներ-
քին գործերի միջնորդութեան ներկայացուցիչ-
ները երկուդ յայտնեցին, թէ մի գուցէ այդպիսի
գրասենեակները, դառնալով զօրաւոր գործակա-
լութիւններ՝ թող տան չարագործութիւններ և
շանտաժ: Այս երկուդ փարատելու համար մի
քանիսը, ինչպէս օրինակ Գուրիեւի, առաջար-
կեցին այդ գրասենեակները քանալ պետական
հաշուով և հսկողութեամբ: Խորհրդակցութեան
մասնակցողներէն շատերն ընդհակառակն այն
կարծիքին են, որ այդպիսի գրասենեակները
կարող են լաւ գործել միայն այն ժամա-
նակ, երբ նրանք բոլորովին ազատ են, մա-
նաւոր հաստատութիւններ ընաւորութիւն են
կրում և իրանք ամենից շատ են հետաքրք-
րված, որպէս զի ժողոված տեղեկութիւնները
լինին անկասկածելի: Երբեք միայն այդ դէպ-
քում նրանց կարող են դիմել զանազան անձինք
տեղեկութիւններ և խորհուրդ հարցնելու համար:
Խորհրդակցութիւնը դեռ չարտահայտւած է, վեր-
ջնական եզրակացութեան չէ եկել:

ԹԷՏԻ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆ ԲԱԹՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Նորերս «Մշակ» մէջ լուր կար, որ երկրա-
գործութեան միջնորդութիւնը մասնագէտներ
ուղարկեց թէյի մշակութեան հարցը աւելի մո-
տաճելու ուսումնասիրելու համար: Այդ առիթով
աւելորդ չենք համարում մի քանի տեղեկու-
թիւններ հաղորդել այդ թանգազին բոյսի մշա-
կութեան մասին Կովկասում, յատկապէս Բա-
թումի շրջանում:

Առաջին անգամ Կովկաս թէյի թփեր բերել
տուրը իշխան Մ. Ս. Վորոնցովն է: Նրանա-
կան թակահաններն նա, Ղրիմում ունեցած իր
կալուածքի համար, թէյի թփեր է բերել տալիս:
1845—1847 թվին նրա կաղաղորդութեամբ դրան-
ցից փոխադրում են Կովկաս Այդ թփերից մինչև
այժմ էլ կան Սուխումի բոսանիկական այգում,
որոնք դեղեցիկ կերպով աճել են,—մինչև 4 ար-
շին բարձրութիւն ունեն,—ամեն տարի ծաղ-
կում են և սերմ տալիս:

Մինչև 1885 թիւը համարեա 40 տարվայ ըն-
թացքում,—թէյի թուփը ծառայել է որպէս բո-
տանիկական մի հաղուածքով տալիս: Թէյն փոր-
ձերը ցուց տուցին, որ Արեւմտեան Անդրկով-
կասում, չնորհի կախող կլիմայի, հնարաւոր է
թէյի մշակութիւնը՝ բայց և այնպէս երկար ժա-
մանակ ուշադրութիւն չը դարձրին դրա վրա:
Վերջապէս 1885 թ. Չարվայի հողատէր Սօլով-
ցովը տանում է Չինաստանից բաւական թուով
թէյի տունկեր, որոնցից միայն 25 հատն են
կաշում իր կալուածքում: Դրանց սերմերից են
դուրացել այժմեան Սօլովցովի և մի քանի հարե-
ւաններ թէյի պրատապիաները: Ապա 1895 թ.
բերել են տալիս նաև ուրիշ տեսակ թէյի թփեր:

Այստեղ զի՞ դա պարզ է: Ի՞նչպէս, միթէ ուրեմն
հայերը գերմանացիներ պիտի դառնան, պիտի ա-
ղաղակեն սագերը: Գուցէ և կարող են դառնալ
կը պատասխանենք մենք, երբ ձեր կռուելու
զէնքերը աւար ժամն են գէնք կռչվե-
լու, երբ ձեր գէնքերը միայն սագի աղաղա-
կեն է, իսկ նպատակը անձնական և ոչ հաւա-
քական հանդիսար... Եթէ ունէք ինքնուրոյնու-
թիւն պահպանելու չնորհ՝ պահեցէք այդ՝ մար-
դապիսի կեանքի ծանրանքներում, եթէ չունէք՝
ապա ի դուր է ձեր աղաղակը: Հային ամենից
առաջ մարդավայել կեանք է հարկաւոր:

Գաւը այժմ երկրորդ տեսակէտին, այն է, ի-
րաւունքը բաւականութիւն է ստանում՝ բարե-
գործութիւնը վայելողի գիտակցութեամբ: Այս-
տեղ խնդիրը աւելի էլ պարզ է և արդարաւոր:
Շատ բնական է, որ այս դէպքումն էլ բարե-
գործութիւն վայելողը, անկախ բարեգործի որ և
է դիտումներէ, կարող էր ինքնաբերաբար են-
թարկվել բարեգործի բարոյական և քաղաքական
ազդեցութեան... Ինքնուրոյնութիւն պահպանել
աղաղակող մեր ժողովածանդիները՝ այստեղ
էլ կարող էին իրանց ձեռքում աղող գէնք ունե-
նալ, և կուէրու այս ասպարէզը՝ ամենասուրբ և
ամենամաքուր ասպարէզն է, որովհետև կուտղի
դրօշակի վրա պիտի գրուած լինի. «ես իմ մար-
դասիրութեամբ պիտի գերազանցեմ քեզանից»:

Ինչ վերաբերում է իրաւունքի երրորդ տեսա-
կին, այն է, բարեգործը պարտքի և իրաւունքի
զաղափարը միացնում և կենտրոնացնում է իր
անձնաւորութեան մէջ, բարի գործը կատարում
է բարի գործ կատարելու համար՝ լոյսի պէս
պարզ և արդար է, ուրեմն կարօտ չէ որեւէ
բացատրութեան:

Վերջերս այդ երեք տեսակից որը ուզում էք,

և սերմեր, որոնցից հետաքրքրելը հնդկական
աստամի տեսակն է, որը յայտնի է իր հայրե-
նիքում չափազանց առաւ բերքով: Այժմ Սո-
լովցովի թէյի թփեր թիւը հասնում է 400,000,
որ վերջնականապէս տեղ-տեղ անելուց յետոյ՝
կը բռնէ 66 դեռեակտին տարածութիւն: 1899
թ. ալեք է լինի առաջին անգամ տերեւների
հաւաքումը, որ արդէն դեռ է մի թէյավաճառ:

1897 թ. ստացւած է հին թփերից մօտ 5
պուլ թէյ, մի մասը պատրաստված է չինական
եղանակով—ձեռքով, իսկ միւս մասը արուես-
տական կերպով—տերեւներ ծաղկող մեքենայի
օգնութեամբ: Պատրաստի թէյից փոքրիկ քանա-
կութեամբ ուղարկում են զանազան թէյավա-
ճառներին և թէյի կուլտուրայով հետաքրքրող
անձանց: Թէյ համով և թէյ յատկութեամբ՝ այդ
թէյը բաւարար է: Դեռ էլ մի քանի տարի
ստացած թէյի քանակութիւնը կը սահմանա-
փակվի 5—10 պուլով, որովհետև առ այժմ
զինաստարակն ուշադրութիւն են դարձնում
պրատապիաները լայնացնելու և ոչ նրանց էկս-
պորտացիայի վրա:

Սօլովցովը առաջինն էր, որ լուրջ կերպով
ուշադրութիւն դարձրեց Բաթումի շրջանում
թէյի մշակութեան գործի վրա: Սօլովցովին հե-
տադրել է յայտնի թէյավաճառ Կ. Ս. Պօպովը,
որը 1892 թ. Բաթումից ոչ հեռու հողեր գնե-
լով պրատապիաների համար՝ սկսում է թէյի
մշակութիւնը: Այժմ Պօպովի ունեցած հողերը
երեք մասերի են բաժանված,—Սալիբաուրի,
Չարվայի և Կապրիշուրի: Սալիբաուրի կա-
լուածքը 140 դեռեակտին է և գտնվում է Բա-
թումից չորս վերստ հեռավորութեան վրա դէպի
արևելք, մօտ 600 ֆուտ ծովի մակերևոյթից
բարձր: Չարվայի կալուածքը տարածութիւնը
100 դեռեակտին է և գտնվում է նոյն անունով
կապարանի մօտ: Վերջապէս Կապրիշուրի կա-
լուածքը, որի տարածութիւնը 60 դեռեակտին է
գտնվում է 3 վերստ Սալիբաուրից հեռու, մօտ
1200 ֆուտ բարձրութեան վրա:

Առաջի տունկերը և սերմերը բերել են տեղ
հեռու արևելքից 1894 թվին: Թէ սերմերի և թէ
թփերի բերել տալը չափազանց դժուար է—մեծ
մասը համարեա փչանում է ճամպապահին, և
այդ հանգամանքը շատ է ուշացնում գործը:
Մինչև անցեալ աշուն վերջնականապէս կարգի
բերած պրատապիաների տարածութիւնը հաս-
նում էր 25 դեռեակտին՝ 145,000 բուրովին ա-
ռողջ և արմատաւորված թփերով: Բացի դրա-
նից՝ շուտով կ'սկսեն աճել նաև ցանածները,
որոնցից եթէ միմիայն 5% դուրս գալու լինի՝
այնու ամենայնիւ այս տարի դրանց թիւը կը
հասնի ոչ պակաս քան 450,000-ի: Պրատա-
պիաների տարածութիւնը տարեց տարի աւելա-
նում է, այնպէս որ 1901 թվին հաւանական է
հասնի մինչև 200 դեռեակտին:

Թէ թփերի քանակութեամբ և թէ զանազան
տեսակներով ամենահարուստը Չարվայի կալուած-
քն է, դրանից յետոյ Սալիբաուրին և ապա
Կապրիշուրին: Թէյի զինաստար մասը չինական տե-

և դուր չէ՝ դուրիւլ ախտով պախարակելու որեւէ
պատճառ, այլ կը դուրեք ընդհակառակը չնոր-
հակալ լինելու պատճառ:

Ստ. Սարուխանեան
Հ Ն Դ Կ Ա Ս Ն Ս Ո Ւ Ա Ս Պ Ե Լ
Կ. Գ.
(Թարգմանութիւն)

Ամենակարող Մեղադէվան, աշխարհի ստեղ-
ծողը, ի՞նչ երկիր ճշմարիտ իր ստեղծած աշ-
խարհով: Նրա թուլեցից առաջ եկաւ տաք քա-
մի: Մտաւոր խնարհեցին իրանց գլուխները,
ծաղիկեցին սպիտակ շուշանները: Մեղադէվան
պոկեց մի շուշան և դրեց ծովը: Քամուց շարժ-
վող ալիքը ծածկեց շուշանը սպիտակ փրփուրով:
Մի անկնթարթում փրփուրի փնջից ստեղծվեց
կին՝ շուշանի պէս քնքույշ, քամու պէս թեթև,
անկայուն՝ ինչպէս ծովը և նոյնքան ունայն:
որքան և փրփուրը: Ամենից առաջ կինը իր
հայեապքը գցել ջրի մէջ ու բացազանչեց.—«Ինչ-
պէս գեղեցիկ եմ եմս: Յետոյ դիտեց իր շուրջը
և ասաց.—«Ինչքան լաւ բան է աշխարհը: Այ-
նը դուրս պրծաւ ջրից ցամաքը անվտանգ. (այդ
օրից կանայք ամեն բանից անվտանգ են դուրս
պրծնում...):

Կնոջ իրական պէս՝ երկրի վրա ծաղիկները
ծաղիկեցին, երկրից էլ կենտրոնացան նրա վրա
բոլորաւոր հետաքրքրվող աչքեր: Այդ աչքե-
րը հետաքրքրութիւնից փայլեցին. աստղերը այդ
օրից սկսեցին լոյս տալ: Արուսեակը բարկու-
թիւնից նեղաւա, բորբոքվեց, այդ պատճառով
էլ նա միւս աստղերից աւելի պայծառ է փայ-
լում: Կնոյ զօրանում էր գեղեցիկ անտառնե-
րում, սիրուն մարգագետիններով վրա: Ամեն ինչ

սակներին է պատկանում, որոնք հեշտութեամբ
կաշում են այդտեղ և գեղեցիկ կերպով աճում են
երեք կալուածքներումն էլ: Աստամի տեսակը,
որը թէյն պահպանում է իրան յատուկ բարձրու-
թիւնը, ճիւղաւորվելը, խոշոր և նուրբ տերեւնե-
րը՝ բայց դժբախտաբար զգալի կերպով վնաս-
վում է ցրտից: Աստամի տեսակից աւելի լաւ
աճում են Յէլլօնի և Նապօնիայի տեսակները:

Թէյի պատրաստութիւնը այժմ բացառապէս
չինացի գործաւորներին է պատկանում: Թէյ
պատրաստելու եղանակները և զանազան գոր-
ծողութիւնները, որոնք դեռ ևս բաւական ուսում-
նասիրված չեն՝ տեղական գործաւորներից պա-
հանջում են աւագին ջանքը: Հարկաւոր է մեծ
աշխատանք՝ գործը ուսումնասիրելու համար:
Չինացի գործաւորները չափազանց թանկ են
նստում և հենց այդ պատճառով էլ կալուածք-
ների վարչութիւնը աշխատում է տեղական գոր-
ծաւորներին ընտելացնել այդ գործին: Տնտե-
սութիւնը պահում են մեծ եռանդով, հաստա-
տուն և լայն կերպով: Պօպով կանգ չէ առնում
ոչ մի ծախսի առաջ, որ այժմ հասնում է մի
աւագին գումարի,—800,000 բուրով:

Պօպովի ձեռնարկութեան գեղեցիկ հետեանք-
ներով խրախուսված՝ Ուղեւորներ վարչութիւնը
ևս նետեց նրան: Նա քանի թէյից՝ սկսեց պա-
րապիկ նաև Արեւելքի և ուրիշ բոյսերի մշակու-
թեամբ, ինչպէս օր. «շակի», «մամի» և «թիթի»
ծաւերը, «բամբուկ», «հապօնական գետնախն-
ձոր» և այլն: 1894 թ. այդ առիթով Ուղեւորներ
վարչութիւնը մի առանձին էկսպէդիցիոն կազ-
մակերպեց, գործին տեղեկ մարդկանցից, դէպի
Հնդկաստանի, Յէլլօնի, Չինաստանի և Նապօ-
նիայի թէյի կենտրոնները՝ տեղի ու տեղը ու-
սումնասիրելու գործը: Մինչև էկսպէդիցիայի
վերադառնալը՝ վարչութիւնը դրեց Սօլովցովից,
իւրեւ պրատապիան լուրջ, 120,000 թէյի թփեր:
Վերադառնալով՝ էկսպէդիցիայի անդամները բե-
րեցին իրանց հետ թէյի սերմեր, զանազան տե-
սակ թփեր և փորձված գործաւորներ—չինացի-
ներէն և եւրոպացիներէն: Դրանից յետոյ կա-
լուածքների վարչութիւնը սկսեց նոր-նոր պրա-
տապիաների մշակութիւնը: Մինչև այժմ՝ պրա-
տապիաների տարածութիւնը կը հասնի 45 դե-
ռեակտին—270,000 բուրովին արմատաւորված
թփերով:

Ժամանակով Չարվայի կալուածքը խոտա-
նում է թէյի գործի մեծ կենտրոն դառնալ:
Մասնաւոր ու վարչութիւնը ամեն կերպ աշ-
խատում է տեղական դիւղայինների մէջ թէյի
մշակութիւնը տարածել, բաժանելով նրանց թը-
փեր, սերմեր և ծանօթացնելով գործին:

Վերջի տարիները թէյի մշակութեամբ պա-
րապիկ են նաև Բաթումի շրջանի միւս մասե-
րում,—ոմանք հետաքրքրութեան համար, ոմանք
մի նոր բոյսի տեսակը ուսումնասիրելու համար
և ոմանք էլ աւաւաւական նպատակով՝ ծախե-
լով հասունացած թփերը և սերմերը: Դրանց ու-
նեցած թփերը հասնում է 500—30,000: Պաշ-
տօնական կերպով հաստատված տեղեկութիւն-

նրա շուրջը լուրի-միջիկ նրանով էր զմայլում:
Այս բանը կնոջ ձանձրացրեց, և նա դուքեց.—
Մեղադէվա, դու ինձ շատ գեղեցիկ ես ստեղ-
ծել, ամեն ինչ ինձանով է իրացած, իսկ ես այդ
հիացմունքները չեմ լսում:

Երբ Մեղադէվան լսեց այս զանգաւոր՝ անթիւ-
անհամար թաշտներ տեսնեց:

Թաշտները երգում էին ամենահարաշալի եր-
գեր կնոջ գեղեցիկութեան մասին: Դառն լսում
էր և ժպտում: Բայց մի օրից յետոյ ձանձրացաւ
նա այս բանից: Կնոյ էլի տրտում էր:

—Մեղադէվա, բացազանչեց նա, ինձ համար
կրկնում են հրաշալի երգեր, գովում են այդ
երգերի մէջ իմ գեղեցիկութիւնը. բայց այս ինչ
գեղեցիկութիւն է, երբ ոչ ոք չէ ուղղում գըր-
կել ինձ ու սեղանի կիւրծը:

Այն ժամանակ Մեղադէվան տեսնեց գեղե-
ցիկ սողուն օձ: Օձը փախվաւ վրա՝ կնոյ ու
սողում նրա ստերի տակ: Կէս օր միայն կինը
բաւական մնաց. յետոյ տխրեց ու դանդաղ-
վում էր:

—Ո՛հ, եթէ ես շատ գեղեցիկ լինէի՝ ուրիշնե-
րը կաշխատէին նմանիւ ինձ. երևի ես այնքան
էլ գեղեցիկ չեմ:

Կնոյ բաւականութիւն տալու համար՝ Մեղա-
դէվան տեսնեց կապիկ: Կապիկը ամեն կերպ
նմանվում էր կնոյ, կրկնում նրա ամեն մի շար-
ժումը: Վեց ժամ կինը բաւական մնաց. յետոյ
արտասուք աչքերին՝ ասաց.

—Նս այսպէս լաւ, այսպէս գեղեցիկ եմ. ինձ
վրա երգեր են հնարում, ինձ գրկում են, սո-
ղում են ոտքերիս տակ և ուղում են նմանիւ ինձ:
Ամենքը ինձանով են հիացած: Ամենքը
նախանձում են ինձ, այնպէս որ ես սկսում եմ
փախնալ: Թէ ո՞վ է ինձ պաշտպանելու, երբ

ները ցուց են տալիս, որ թէյի մշակութիւնը ա-
ջողութիւն ունի Բաթումի շրջանում:

Արամ Մակարեանց

ՎՐԱՅՆԵՐՆ ԾՊԵՐՍ

Մայիսի 27-ին, վրաց ազնուականների թա-
տրօնում կայացաւ Մ. Բալանչիվաձէի կօնցերտը:
Ներտաւարը երաժիշտը հաւաքում է վրաց ժո-
ղովրդական երգեր և վերածում մուզիկայի. ի
միջի այլոց նա վերջացնում է և մի օպերա,
վրացերէն լեզուով, «Թամար ցրիէր»՝ անունով,
որի լրերետուն վերջում է վրաց բանաստեղծ
Ակակի Տերիթեղիի նոյնանուն դրամայից: Այդ
գիշերը օրկեստրը, որը ղեկավարում էր ինքը
Բալանչիվաձէ, նուազեց առաջին վրաց երէն
օպերայի ինտրօդուկիան և մի քանի կտոր-
ներ, որ աշուղութեամբ երգեց օր. Սարաջվա
խօրի օգնութեամբ: Ժողովուրդը, որը ծայրէ ի
ծայր լցրել էր թատրոնը՝ համակրանքով ըն-
դունեց և բոլոր երգերը կրկնել տուեց, իսկ կօն-
ցերտի վերջը երաժիշտը ամբողջութեամբ կրկնեց
իր հեղինակած օպերայի կտորները, նոյնպէս
ժողովրդի ցանկութեամբ: Օպերայի մուզիկան
թէյն ինքնուրոյն է՝ բայց տեղ-տեղ յիշեցնում է
ձեզ շատ ծանօթ ասիական եղանակներ: Այնու
ամենայնիւ երիտասարդ արժանի է քաջաւե-
րութեան, իբրեւ առաջին պիտան վրաց երաժիշ-
տութեան: Սա երկրորդն է պ. Կենօվալուց յե-
տոյ, որ ժողովրդական երգերը վերածում է
մուզիկայի: Նոյն գիշերը երգեցին և նուազեցին
պ. Կլիսօվալու յօրինած խմբական երգերը, սա-
կայն ափիսյակի վրա հեղինակի անունը չէին յի-
շատակել, այնպէս որ ժողովուրդը կարծեց, թէ
գրաւոր էլ Բալանչիվաձէի հեղինակութիւնն են: Դա
տեղը բան է... Կօնցերտին մասնակցում էր և
պ. Գարգարաթեղի, որը աշուղութեամբ երգեց մի
քանի կտորներ և ի միջի այլոց կօնցերտանոյ
մի նոր բռնանք, «Գալուստ»: Ժողովուրդը դո՛ւ
մնաց երեկոյթից և մատուցեց կօնցերտանոյն մի
ծաղիկալ քնար:

Thaleia

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՆԻՍԻՑ

Մայիսի 22-ին

Մայիսի 19-ին, Հին-Նախիջևանի և շրջակայ
գիւղերի թուրք ազգաբնակիչները կատարում
էր «Մանարլամ» տօնը: Այդ տօնը, որ ամեն
տարի տօնվում է արիւնալի տեսարաններով, այս
տարի դրանք էր տարբերակներով աւելի ժողո-
վուրդ. մասնակցում էին արարողութեանը ծե-
րեր, երիտասարդներ, մանուկներ: Ամբողջ քա-
ղաքի ազգաբնակիչները ներկայ էր. առեւտուրը
զաղարկել էր և քաղաքում տօնել խորին անշար-
ժութիւն: Միասնապատրաստված տեղի ունեցաւ
երեք մզկիթների թէյ բազերում և թէյ հրա-
պարակների վրա, և տեղեց առաւօտեան ժամը
8-ից մինչև ժամը 3-ը: Ամեն մի մզկիթի ժո-
ղովուրդ ջանք էր գործ դնում՝ աւելի շուքով
կատարել «մանարլամ» տօնը: Այդ շուքը ար-
տալաւովում էր մարմինները տանջելու, դուր-
մէ կնոռնէր կամենայ նախանձից վատութիւն
անել ինձ:

Մեղադէվան ստեղծեց ուժեղ և հզօր աւիւժին:
Աւիւժը պահպանում էր նրան: Նրեք ժամ
կինը դո՛ւ մնաց, իսկ յետոյ սկսեց տրոյմալ:
—Նս շատ գեղեցիկ եմ, ինձ զգում են. բայց
եւ իմ զգում: Խօս չեմ կարող սիրել դարձու-
րելի աւագին աւիւժին: Նրան ես միայն յար-
գում եմ, համ էլ վախենում նրանից:

Նոյն օրովին կնոյ առաջ կրկնեց շուքը:
—Ի՛նչ ուրուս կենդանի է, բացազանչեց կի-
նը և սկսեց շանք փաղաքել:

—Ի՛նչպէս սիրեցի ես նրան:
Այժմ կինը ամեն բան ունէր. էլ ոչ մի բան
չէր կարող ինչպէս: Հենց այդ էլ նրան կատա-
ղեցնում էր: Իր բարկութիւնը թափելու համար՝
նա խիտեց շանք: Շուքը ունայն ու փախաւ:
Խիտեց աւիւժին: Աւիւժը մոռնաց ու փախաւ:
Ուղղով կու տուեց օձին. օձը սողալով հեռա-
ցաւ: Կապիկն էլ փախաւ. թաշտներն էլ թը-
նան հեռացան:

Այն ժամանակ կինը բացազանչեց.
—Ո՛հ, ինչպէս դժբախտ եմ ես. երբ լաւ
տրամադրութեան մէջ եմ՝ ինձ զգում, դուրս
բանում են. երբ բարկացած եմ՝ ամենքը փախ-
նում են ինձանից: Նս մեռնալ մնացի: Ո՞վ ամե-
նահզօր Մեղա

ները խիստ կարողանալով, ծծերէց, կողքերէց
կողպէնքնոր անց կացնելու և երկաթէ շղթա-
ներով մերկ մարմինները ուժով ծեծելու մէջ:
Գլուխներ կտրող խուճեր բաղկացած էր մո-
տաւարապէս 200 հոգուց: Նրանք հազած սպի-
տակ սաւաններ՝ զինված սրբերով՝ կազմում
էին մի շղթայ: Մասնակցում էին նոյն իսկ մա-
նուկներ 8—10—12 տարեկան: Ամեն մի մեղի-
նի խումբ ունէր առաջնորդ սպիտակ դրօշակը,
որ ներքում էին հարկւրաւոր վերքերէնց հոտոյ
արխնով: Մուսկուլաների ոգիւրութեան և
ինքնատման չափ չը կար: Հատերը ուշաթափ
վար էին ընկնում: Արիւնը հոսելով գլխի վերքե-
րէն լցվում էր աչքերը, բերանը և ուժապառ
անում... Ներկայ էին մի քանի ուսու ծառայող-
ներ, որոնք սաստիկ տպաւորվում էին այդ տե-
նարանից: Առանձին դէպք չը պատահեց, երբ
մեղիները հանդէսին ժամակցողներին թիւը
հասնում էր մօտաւորապէս 12 հազարի:

Ա. Տէր-Ստեփանոսեանց

ՆԱՄԱԿ ԱՍԻԱՌԱԳԻՅ

Մայիսի 23-ին

Մայիսի 24-ին, կիրակի օր, ժամի 4-ին ճա-
շից յետոյ, Կրանալօլուից արտակարգ գնաց-
քով Ասիաբաղ Կառու հաղորդակցութեան ճա-
նապարհներին մինիստր իշխան Մ. Ի. Խիլով:
Մինիստրը Անդրկասպեան երկրին անձանթի
անձնաւորութիւն չէ. դեռ 1880—81 թվական-
ներին նա մեր երկաթուղու կառուցման կարգա-
դրին էր: 1882 թվին թողնելով այդ պաշտօնը՝
բաղադրական իշխանութեան հրահրով նա վա-
րում էր Բաղրապատի ճանապարհների հաղորդա-
կութեան, առևտրի և երկրագործութեան մի-
նիստութիւնների կառավարչի պաշտօնը: Փիլի-
պիպոլեան յեղափոխութիւնից յետոյ, 1888 թը-
ւին իշխանը դարձնալ վերադարձաւ Անդրկաս-
պեան երկրի և երկաթուղու վարչութեան մէջ
էր ծառայում մինչև 1892 թիւը՝ նպատակով իր
տոկուն աշխատութեամբ երկաթուղու գծի ա-
րագ կառուցմանը՝ գնեցելով Անեկիովի օրով:

Մինիստրին երկաթուղու կապաւորումը դիմա-
ւորեցին Անդրկասպեան երկրի ժամանակակից
կառավարչապետ իշխան Փաւստոս, երկաթու-
ղու վարչութեան գլխաւոր գնդապետ Բօրիսով,
ոստիկանապետ և ուրիշ պաշտօնական անձինք:
Իշխանը մեծ ուրախութեամբ էր ընդունում ներ-
կայացողներին, որոնց մէջ գտնուելու շատ հին
ժամկետներին ջերմ բարեկամութեամբ էր վերա-
բերվում: Կայսրանից մինիստրը գնաց նախկին
կառավարչապետ, իսկ այժմեան գլխավորական
մինիստր Ա. Կուրապատկինի տունը, ուր իշխան
Փաւստոսը ի պատիւ մինիստրին ճաշ էր պա-
տրաստել: Նոյն օրը, երեկոյան ժամի 9 1/2-ին, մի-
նիստը արտակարգ գնացքով մեր քաղաքից
մեկնեց դէպի Մերկ:

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱՌԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, մայիսի 24-ին

Իբրև լուսնի մեր «Աշխատաւորը և ոչ բոլ-
բան» յօդուածի՝ թիւրիմացութիւնների տեղիք
չը տալու համար հարկաւոր ենք համարում ա-
ւելցնել Տեղեկութիւն: Գուցէ առաքելին, թէ
հարստացող բանւորը չէ որ դարձնալ նոյն բու-
ժան և կապիտալիստի է դառնում, Տեղեկա-
բար և հարստացող օրից նա այլ ևս բանու-
րական դասակարգին չէ պատկանում և ինքն էլ
մի կողմից սկսում է հարստացալ իր նախկին
ընկերներին: Ամենին չենք հերքում այդ առա-
րկութիւնը, մասնաւոր որ գործնական կեանքի
մէջ յաճախ այդպէս էլ պատահում է: Բայց,
կրկնում ենք, այստեղ խօսքը կապիտալիզմի և
բանուրական դասակարգի շահերի մասին չէ:
Եթէ խօսքը օտարական այդ նշանաւոր հարցի
մասին լինէր՝ ահա մենք ինչ կասէինք. —պէտք է
որ աշխատաւորը, որի ձակաւոր քրտնքի ար-
դիւնքով ձեռք է բերվում, կառավարվում է կա-
պիտալով՝ իր աշխատութեան համաժամ և մա-
նակից լինի այդ կապիտալին, այդպէս է տրա-
մադրում արդարութիւնը և խղճմանաբար: Բայց
մեր ուսումնասիրութեան առաքելան մի այլ ե-
րևոյթ է, որը մենք ամենին չենք կապում կա-
պիտալի և բանուրի հարցերի հետ: Մենք ա-
սում ենք, որ օտար կապիտալիստներին, այն ևս
խոշոր կապիտալիստներին մուտքը մեր երկրում
վնասակար է, որովհետև նա կը ջնջէ տեղա-
կան արդիւնաբերական ոգին, նախաձեռնու-
թիւնը, նա անտեսական տրեղացման կենթարկէ
տեղական ազգայնականութիւնը: Բայց զրանից
մենք վնասակար ենք համարում օտար կապի-
տալիզմի արշաւանքը և մի այլ տեսակէտից, որ
մենք մտաւայնաբ չօգտինք: Բազուի նախկին
նապօրժութիւնը գտնուելով տեղական տարրի-
մեր երկրի կապիտալիստների ձեռքում՝ զուտ
արդիւնքը, չա՜ր կը մնայ մեր երկրում, մինչդեռ
անդրկասպեան վաստակած միլիոնները կը փո-
խարեն իրանց երկրից: Ուրեմն մեր երկրի հա-
րստութեան մի նշանաւոր մասն, փոխանակ
կարող է առաջ դալ փոքի պակասութիւն, իսկ
այդ պակասութիւնը իր հերթին կազդէ և կեան-
քի ուրիշ կողմերի վրա:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

Մայիսի 27-ին, գիշերվա 11 ժամին, Թիֆլիս
հասաւ Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գո-
րիշին:

Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերու-
թիւնը ստացել է հանդուցեղ երգիծաբան Յա-
կոբ Պարոնեանի եղբայր Սահակ Պարոնեանից
Արքիմանդոսից մի նամակ, որից առաջ ենք
բերում հետեւեալ կտորը: «Յ. Պարոնեանի մահ-
ւանէ քիչ վերջը իր այրին ևս վախճանեցաւ:
Իրենց թողած երկու գաւառները Աշոտ և
Զապէլ Անդրիանուպոլ բերել տուած են, ուր
այն օրէն ի վեր խնամուցս ներքե և կը դարդա-
նան... Ընկերութիւնը կրնայ այսուհետեւ ինձ
հետ բանակցել ուղղակի՝ Պարոնեանի ծառանդ-
ներուն գրական սեփականութեան գործին և
այլ յարաբերական խնդրոց վերաբերմամբ: Կով-
կասի հայերն կարողացան անհամեմատ աւելի
գնահատել, քան թիւրքահայերն, երգիծաբանին
թանկագին տաղանդը և ց'այսօր համակրութեան
ջերմ ցոյցերով ու գործով կը յարգեն նրա յիշա-
տակը... իսկ Վ. Պարսյ մէջ ժամանակին Յակոբ
Պարոնեանի անուան լազուած ազգային հան-
դանակութեան մը մասնակի գոյացած գումար
մը ազգային պատրիարքարանի մէջ կը մնայ ա-
պարդին, և ցարդ այդ հանգանակութեան
հաշիւն ու ամբողջ խնդիրն առկախ է և տար-
տամ վիճակի մէջ:

Մեզ հաղորդում են, որ Կովկասեան Գիւղա-
անտեսական ընկերութեան խորհուրդը պա-
տրաստել է անբերրի ու թէ ան մասին մի
ամփոփ դեկլարացիոն, որ պէտք է այսօր
ուղարկվի Կովկասեան կառավարչապետին: Այդ
դեկլարացիոն մէջ, ի միջի այլոց, նշանակված են
այն տեղերը, որոնք վնասվել են անբերրու-
թիւնից:

«НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ» լրագիրը հաղորդում է, որ
Թիֆլիսի քաղաքապետին նամակովով առաջարկել
է քաղաքային ուսուցիչային Սօլոգաի տարբ ծա-
կելու և դէպի Բօտանիկական այգին տօնելու տա-
նելու մասին մի ծրագիր: Այդ «մեծագործու-
թեան» համար անհրաժեշտ է ծախսել ոչ պա-
կաս քան 40,000 ռուբլի: Քաղաքապետը տօն-
նելի անհրաժեշտութիւնը պատճառաբանում է
նրանով, որ Թիֆլիսը հասարակական այգի չու-
նի և շուտով կը զբղվի Մուշուպիլից, ուր
պէտք է կառուցվի գիւղատնտեսական միջնա-
կարգ դպրոց: Գումարը պ. Նամազուով յոյս ու-
նի ձեռք բերել փոխառութեան միջոցով, բայց
նա ենթադրում է և այն, որ դուռէ կը գտնուի
մի բարերար, որ կը կամենայ անձամբանել իր
անունը, կառուցանելով Սօլոգաի տօնիչը: Որ
բուսականութեամբ առատ Թիֆլիսը չունի ա-
մենքին մասնիկ, վայելուչ հասարակական այ-
գիներ՝ այդ յայտնի է վաղուց: Բայց որ այդ
պահանջները չէ կարելի լրացնել քաղա-
քապետի առաջարկած բաւական թանգ ծրա-
գրով՝ այդ էլ դիտել ամեն մէկը, որ տեսել է
Բօտանիկական այգու փոքրիկ և նեղ տարա-
ծութիւնը: Ինչ կը լինի, եթէ պ. Նամազուով այն-
տեղ հաւաքէ ամբողջ քաղաքը: Ոչ, եթէ ուղում
էր հասարակութեան օգին՝ ծախսեր արեւ բա-
ղաբի մէջ նոր այգիներ շինելու համար և ոչ
թէ բաւականացէր կիսատ-պատ միջոցներով:
Գործիչն չեն հասցնի նպատակին, այլ երկար ժա-
մանակով կը թաղեն այգիներ ունենալու յոյսերը:

ՄՍՍԿԱՅԻՑԻՑ մեզ գրում են. «Մօսկվայում
ապրող վերին-ազնւոյն Մեղուն Փանեանց, որ
երկար տարիներ վարել է Մօսկվայի հայոց եկե-
ղեցու երէցփոխի պաշտօնը և տարիների ըն-
թացքում կազմել է հարուստ դրադարան՝ նուր-
բել է իր զրբերի ամենալաւ մասը՝ Ներսիսեան
դպրոցին: Գրքերը արդէն ճանապարհ են դնում
Թիֆլիս: Նուիրող ցանկութիւն է յայտնում, որ
նրա զրբերը պահվում, եթէ կարելի է՝ յատուկ
պահարանում:

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Երևան և
է՛ այս տարի խաղողի վաղեղը դարձնալ պէտք է
ձեռնարկ Oidium կամ թօզ հիւսնութիւնից,
որովհետև այդ հիւսնութիւնը նշանակաւ արդէն
երևացել են, իսկ խոնաւ եղանակները նրա
զարգացման համար նպաստաւոր չող են պա-
տրաստում: Ապրիլի 29-ից սկսած, ահա երեք
շաբաթ է, որ շատ քիչ էր է անցնում առանց
անձրևի: Առաւօտները եղանակը պարզ է, իսկ
երեկոները անձրև է դալիս:

ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Քութայում
դաշնիւնում, մայիսի 23-ին, տեղի ունեցած հայ-
կական համերգ, ղեկավարութեամբ պ. Կարա-
Մուրադյան: Խումբը բաղկացած էր 40 հոգուց,

որոնցից միայն 10 հոգի տղամարդիկ էին, իսկ
մնացածը՝ բոլորը օրիորդներ: Չը նայելով, որ
խումբը պատրաստված էր ընդամենը մի շա-
րակվալ ընթացքում՝ այնու ամենայնիւ խմբա-
կան երգերը բաւական աղու էին: Սօխտոնից
աղու էր օր. Գ. Փեչումյան, որը իր փոքրիկ
բայց բաղբը ձայնով մեծ հաճոյք պատճառեց
հասարակութեանը: Այսպիսի մի յետամնաց քա-
ղաքում 40 հոգուց բաղկացած խումբ պատրաս-
տել և համերգ տալ մենք անկարելի էինք հա-
մարում, բայց պ. Կարա-Մուրադյան եւս աղը և
հմուտութիւնը, ինչպէս երևում է՝ կարող են նոյն
իսկ ռճիկը շնորհալի բան տեղծել: Նիւթական
կողմից համերգը անաղու էր, հազու կարողա-
ցաւ ծախսերը ծածկել. բայց պ. Կարա-Մուրա-
յան վնասվում է կամեցում է մի երկրորդ հա-
մերգ ևս տալու, համաձայն հասարակութեան
խնդիրը: Ինչպէս լսեցինք՝ այս համերգին չէին
բարեհաճել մասնակցել մի քանի օրիորդներ,
անվայել համարելով հայկական համերգին բեմ
դուրս գալ: Պարտք ենք համարում յիշեցնելու
այդ quasi—խնդիրը օրիորդներին, որ լու-
սաստութիւնը չէ կայանում միայն չքեղ զգեստ-
ների և սալօններում փայլելու մէջ, այլ համեստ
բայց օգտակար գործերին նպատակու մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ԱՅՏԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Նոր-
Բայազետ բժիշկ չունենալու պատճառով՝ այս-
տեղի հիւանդանոցի կառավարիչ-բժիշկը, որին
ժամանակակից պաշտօնը է Նոր-Բայազե-
տի գաւառական բժիշկի պաշտօնը՝ ստիպված է
հարկ եղած միջոցին թողնել՝ հիւանդանոցը և
գնալ Նոր-Բայազետ և աւելի հեռու: Մաղա-
բանարգէշտի կողմերը՝ թէ քաղաքի հիւանդու-
թիւնների առաջն տանելու և թէ գաւառի գա-
նաղան մասերում կատարված սպանութիւնների
վերաբերմամբ բժշկական հարկաւոր քննութիւն-
ները կատարելու: Այդ դէպքում, անշուշտ, այս-
տեղի հիւանդանոցը օրերով մնում է անտէր,
հիւանդները անդաբան, այցելուները գալիս
գնում են առանց բժշկական խորհրդի և եղի-
րի: Գնդերները, ի հարկէ, չեն կարող բաւա-
կանութիւն տալ հիւանդներին և բժշկի պաշտօն
կատարել. ուստի հիւանդները ստիպված են օ-
րերով և շաբաթներով սպասել, որպէս զի հիւան-
դանոցի բժիշկը չըլլալուց յետոյ գալ և դեղ
ու դարման անէ: Նոր-Բայազետի պէս բնագրական
գաւառը, ինչպէս նկատված է «Մշակի» № 64
թղթակցութեան մէջ՝ չունի իր գաւառական
բժիշկը. նոյն իսկ քաղաքը դուրի է իր սեփա-
կան բժիշկից: Ոչ միայն է՛ և այլ և չորս բը-
բժիշկներ դեռ ևս քիչ են այդ բնագրական գաւա-
ռի համար, որը իր մէջ պարունակում է 12,000
տուն, աւելի քան 100,000 բնակիչներով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՆՃԻՈՐ

Պրանիսան մինիստրութեան օրգան «Temps»
լրագիրը մի շարք պետամիտական դատողու-
թիւններ է անում Կրետէի հարցի առիթով:
«Այժմ արդէն, ասում է լրագիրը, լուրում են
ձայներ, որոնք հաւատացնում են, թէ աւելի կա
է պահպանել Կրետէում status quo: Ասում են,
թէ վտանգաւոր բան է խանդարել կղզում այն-
պիսի դժուարութեամբ հաստատված խաղաղու-
թիւնը, աւելի լաւ է ձեռք վերցնել արքայադի-
Գիորգիի թեկնածութիւնից, որ կարող է լուս-
վութիւններ սերմանել: Եթէ այս է այն հետեւա-
քը, որին պիտի գալ զիպոմատիան՝ չէ կարելի
չը խոտովանել, որ աւելի օգտակար կը լինէր
ոչ մի խոտում չանել և յանձն չառնել պարտա-
ւորութիւններ, որոնք ունան յոյսեր ներշնչեցին,
հեղինակութեան անուղղելի հարուստ կը հասցնէ:
Եթէ պետութիւնները հաստատ կերպով չեն պա-
հանջի Կրետէում անյապաղ ինքնավարութիւն
կազմակերպելու և եթէ նրանք արագութեամբ
չեն տալ այդ քննադ մեքանիզմին մի շարժիչ, յան-
ձին ժամանակաւոր կամ մշտական նահանգա-
պետի, որ ընտրված կը լինի իրան: ձեռքով, կը
պատկանի շրջապատին գաւառութեան և չի լինի
թիւրքահայտանքի—կը ծագեն ամենալուրջ բար-
ութիւններ: Թիւրքերին միւս մասերում արդէն
երևում են մօտեցող փոփոխի նշանները: Մա-
կեդոնիան ներկայացնում է մրցութեան դաշտ
այն բաղկանեան պետութիւններին համար, որոնք
այժմ կուտեն են միմեանց դէմ շնորհիւ նախկին
թագաւոր Միլանի ետամբ քաղաքականութեան
և Վիեննայի կառավարութեան դաւաճութեան:
Հայաստանը նոյնպէս խռովայոյց դուրսեան
մէջ է: Տայ Աստուած, որ Եւրոպան հարկադր-
ված չը լինի հրաժարվել զիջումների, թուլու-
թեան և նորանոր դատարկ հնարներ ստեղծելու
քաղաքականութիւնից:

Տայ Աստուած, կը կրկնենք մենք էլ մինիս-
տրական օրգանի հետ: Սակայն սրբան միայն
են քաղաքական գործիչներից ներշնչվող լրա-
գիրները: Վերջին տարիներում «Temps» լրա-
գիրը քանի-քանի անգամ կը լինի կրկնած այս-
պիսի գանգատներ, բողոքներ, դատարկ և ոչ մի
միտք ու հետեւեղ չունեցող ախ ու վաշեր:

ՊԱՏԵՐԱՍՏ

Հեռագիրը հաղորդեց, որ ամերիկական «Flo-
rida» չորհուր կարողացաւ մօտենալ Կուբային
և ափ իջնել 450 կուբայիներ: «Times» լրա-
գիրը հաղորդում է, որ չորհուրը դիմաւորեցին
1200 կուբայի ապստամբներ: Նրանք լաւ զին-
ված էին, բայց սաստիկ նհարացած՝ ուսեստի
պակասութիւնից, և վատ հագնված: Հարկաւոր
կանայք, երեխաներ և ծերեր խմբված էին և ա-
ղաղակում էին գլխուղեղների հետ: «Florida» ափ
իջեցրեց 450 կուբայիներ, 8000 հրացան,
2,000,000 փամփուշտ, ուսեղեղներ, զենքեր,
75 ջրի և 30 ձի: Կուբայիները հրճվում էին
ափին: Նուազում էր երաժշտութիւնը և 2000
մարդ երգում էին կուբայիների սպանված հե-
րու Մացէօի հիմնը: «Florida» իր ամբողջ բեռը
ափ իջեցրեց մակոյկների միջոցով՝ երկու ու կէս
օրվա ընթացքում:

Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ
Սպանիան այլ ևս հազիւ թէ կարողանայ օրէն
յոյս դնել Պրանիայի աշակցութեան վրա: Մի-
շն զի պատերազմը՝ Պրանիայի համակրութիւնը
Սպանիայի կողմն էր. բայց այժմ հանդամանը-
ները փոխել են: Եւրոպական պետութիւնները
մէկը նորերումս առաջնակից էր Հանստիսի մի-
ջամտութիւն գործել, խոստանալով նրան իր ա-
շակցութիւնը. բայց արտաքին գործերի մինիս-
տրը դրականապէս մերժեց այդ միտքը:

ՆԱՄԱԿ ԲՈՂԳԱՐԻՍՅԻՑ

Վառնա, մայիսի 16/28-ին

Կ. Պարսէն հասած վերջին նորութիւնները՝
բոլորն ալ անախորժ են: Ներսէս Վ. Արանեան,
առաջնորդ Զմիւռնիայի, այնքան անբաւական
էր թուել հայ հասարակութիւնը իրանից՝ որ
ստիպվել էր հեռանալ և Պոլիս քաշվել: Խորա-
մանկ վարդապետը յաղդել էր սակայն, որա-
նից հինգ տարի առաջ, վկայական մը խել
Զմիւռնիայի ազգային վարչութիւնէն: Պատրիար-
քը, որ ուղում է նրան եպիսկոպոս անել տալ՝
պաշտօնական մի նամակով յայն ձեռարա-
րում է Զմիւռնիայի քաղաքական ժողովին՝
մի նոր պայմանի տալ, եպիսկոպոսութեանը
խնդրող: Քաղաքական ժողովը ոչ միայն բոլո-
րովին մերժում է այդ անել, հապա մի առ մի
թուով իր դժգոհութեան պատճառները, և վար-
դապետին ապիկար և ծոյլ անուանելով՝ նա-
խորդ վկայականը ոչնչ և այն ու է նոյն առնէ
հրաժարեցնում է նրան առաջնորդութիւն-
նից: Այդ լինում է 15 ձայնով 1-ի դէմ: Մի
հանրագործութիւն էլ մատուցվում է նոյն իմաստով:

Ինչ է անում Օրմանեան: Իբրև թէ ոչինչ պա-
տահած չը լինէր՝ վճռում է ուղարկել վարդա-
պետին Էջմիածին եպիսկոպոս ձեռնադրվելու,
Ժուան եպիսկոպոս, ինչպէս ասում են.
դուան, այսինքն պատրիարքարանին (!): Եւ ա-
սում են, վարդապետը մի քանի օրէն կը մեկնի...
Կը լսենք, որ Ներսէս վարդապետի հետ Էջ-
միածին գնում է պատրիարքաւոր փոխանորդ
ձեւվահիճեան վարդապետը: Նա էլ եպիսկոպոս
պէտք է լինի: Նրա ինչ լինելը մէկ բանով կա-
րելի է պարզել. —նա Օրմանեանի փոխանորդ է.
մի երկրորդ Օրմանեան է, ամեն բանի մէջ:

Ասոնք են այն երկու մարդիկը, որոնց հիւր
կուհինաւք քիչ ատենէն Կովկաս, և որոնք Էջ-
միածին եպիսկոպոսութեան աստիճան կը տա...
Երեւի, լաւերն բաժանելու համար:
Հայաստանի Աֆիւն-Գարասիսար քաղաքի հայ-
երը հինգ հարիւր տասնական ոսկի (մօտաւո-
րապէս 4,500 ռուբլի) ուղարկել են պատրիար-
քարան, կաթօտեալներին համար: Մինչդեռ 10—20
րուբլի նուիրատուութիւնները լրագիրների մէջ
միշտ կը յիշվին՝ այս դրամին զրկելը բնաւ չը
զրկեցաւ, և մենք մասնաւոր արկերէ իմացաւ
ենք միայն: Օրմանեան Թիւրքիայի և օտար եր-
կիրներին հայ մեծատուններուն յատուկ նամակ-
ներ է գրել, աղաչելով որ նպաստներ հասցնեն:
Չենք իմանում, պաշտօնեաների ուժիկները էլի
յետ են մնացել... Անդրկական դեսպանատունը
իր հիւպատոսներին միջոցաւ, միշտ ամենայն ճըշ-
գութեամբ և արդարութեամբ բաժանել է նը-
պատները. Օրմանեան այն տեղ կը հասցնէ, որ
հայերն էլ կը սկսեն դեսպանատուն միջոցաւ ու-
ղարկել իրենց օգնութիւնները:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պոլսում երեք թիւրքեր յարձակեցան ռուսաց զինականության երկրորդ բարձրագույն զորավարին վրա և սկսեցին ձեռնել նրան: Նրանց ձեռքառնելը կատարեցին ռուսական զորքերը: Ռուսական զորքերը ուղեց ուղարկել նրանց բանտը, բայց այդ չափովեղ, և ձեռնողները այժմ գտնվում են ռուսաց զինականության մէջ:

—«Times» լրագրի վերջին թիւերիցը տեսնում է, որ այնտեղի քաղաքական շրջաններում անբավարար են համարում զորքերի ընդհանուր զորավարը Ներսիսյանը: Վարելի է շուտով սպասել նոր կրիզիսի:

—Յուշաց Գեորգ Թադևոսը շուտով ծանապարհորդութիւն կը կատարէ Ներսիսյանի, որ շնորհակալութիւն յայտնէ և բարձրագույն թագաւորներին այն պատճառով, որ նրանք մեղմացրին Յուշաստանի համար դժբախտ պատերազմի հետեւնըները:

—«Новости» լրագրի Կ. Պոլսի թիւերիցը տեսնում է, որ իշխան Ֆերդինանդ Կ. Պոլսում, ինչպէս և առաջ հազաւ թիւերը փաշայի համազգեստ և համազգեստ Արքայ-Համալի ձեռքը: Փաշայից իր կողմից բարեհաճեց ընչ կռանալ և ձեռքը դնել իշխանի ձեռքին: Նա չէր ուզում, որ բարձրագույն իշխանը այցելութիւն անէ իրան և այդ մասին վարչաց էր յայտնել նրան: Բայց Ֆերդինանդ գնաց, պատճառ ընտելով որ անցնելով Բոսֆորով (նա վերադառնում էր Աթինից) ինքը չէ կարող իր յարգանքները չը յայտնել իր վեհապետին: Այդ ժամանակ սուլթանը, ստիպւած լինելով հաշտվել իրարմեջ հետ հրամայեց տեղ պատրաստել իշխանի համար իր պալատներից մէկում: Թիւրքերը այժմ բոլորովին վստահ են, որ իսպաղաղութիւնը Բաղկանան թերակղզում ապահովված է երկար տարիներով:

—Վերջերս կայսրին ընդունել թիւրքաց զանաւորներին 200,000 լիւրայից (մոտ մէկ ու կէս միլիոն ռ.) պակաս չէ նստի: Կայսրը պահանջել է, որ իր համար առանձին նստամասոյց չլինի Նաֆֆայի նստանիւսքստում և այդ բանի համար պահանջվում է առ նուազ 60,000 լիւրա:

ԻՍԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորերում Կ. Պոլսում հրդեհի դեմ դարձաւ քաղաքի ամենաաղքատ թաղերից մէկը: Այրվեցին 200 տներ, եղան և մարդկային դոներ, որոնց թիւը դեռ յայտնի չէ: Թաղի բնակիչները, մեծ ամասամբ բեռնակիրներ և արհեստագործներ, աղէտից սարսափած զարձած՝ շտապեցին իրանց տնային աղքատիկ իրերը ազատել կրակից, թաղեցնելով Վէֆա մզկիթում, բայց մզկիթին էլ կրակ ընկաւ և բոլորովին այրվեց: Նրա մօտ կայ մի հրաշագործ աղբիւր, որի վրա շինված է յունաց մի փղերիկ մատուռ: Մատուռը կրակից ազատ մնաց, և դա թիւրքերի համար մեծ հրաշք համարվեց: Միւս օրը թիւրքերի մի մեծ խումբ, բաղկացած մեծ մասամբ կանանցից՝ գնաց մատուռը և տեսաւ որ այնտեղ թաղեցրած իրերը բոլորովին անփափա են մնացել: Իսկոյն հրաւիրվեց յոյն քահանայ, որ սկսեց աղօթքներ կարդալ, իսկ թիւրքերը ջերմումանորութեամբ մօտիկ էին վառում Ստոնածածկի (Սերիէ-մ-Անա), ինչպէս անուանում են թիւրքերը) պատկերի առաջ:

Նորվեգիայի պարլամենտը ընդունեց մի օրէնք, որ թոյլ է տալիս այցել մեռածների դիակը: Թիւրքները համարում են այդ օրէնքին, հոգեւորականները չեն հաւատում, իսկ իրաւաբանները սաստիկ բողոքում են, ասելով թէ դիակների այրելը կոչնչացնէ շատ ոճրագործութիւնների հետքերը:

Վիկտորիա թագուհին մի նոր հեռագիր ուղարկեց տիկին Գլադստոնին, որ իր ամուսնու դիակի հետ Լոնդոն էր գնացել: Ընդ մտքերը, դրում է թագուհին, շարունակ ձեռք հետ են այսօր, երբ ձեռք թանգալին ամուսնու մարմինը կը յանձնվի յաւիտեական հանգստան տեղին: Այսօրվայ արարողութիւնը չափազանց տանջալից է ծանր կը լինի ձեռք համար, բայց մի և նոյն ժամանակ ձեռք համար միթիւրութիւն կը լինի տեսնել ժողովրդի յարգանքը և կսկիծը դէպի մի մարդու յիշատակը՝ որի բնասարութիւնը և մտաւոր ընդունակութիւնները առաջ քաշեցին նրան, իբրեւ իմ թագաւորութեան ամենաշայտնի պետական գործիչներից մէկին: Նա միշտ շնորհակալութեամբ պիտի յիշեմ նրա անձնութիւնը և եռանդը այն ամենի մէջ ինչ վերաբերվում էր անձնապէս իմ և իմ ընտանիքի բարօրութեան:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՅՑ

ԱՄԵՐԻԿՈՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Նիւ-Եորկ, 28 մայիս: Սանտ-Նազարի երէկվայ կուէ մասին հաղորդում են հետեւելը.— «Սանտիկ մառախուղապատ և անձրեւային էր՝ երբ ամերիկացիները կրակ բացին: Սպանիացիները պատասխանեցին, բայց վատ էր կրակը: Շէյի նաւերը աւելի մօտ գնացին: «Բրուսկին» և «Տեխաս» ուսմբերից Կատոլիկ ամբողջ մարտիցը:

ները հրդեհվեցին: «Նիւ-Եորկ» և «Նիւ-Օրլեան» նաւերը ստիպեցին Կատոլիկ ամբողջ լուել և սկսեցին ամբողջութեամբ ուժակործել: Ապա հրդեհ սկսվեց Կատոլիկ ամբողջում, որ նոյնպէս լուել: Առաւօտեան 10 ժամից սկսած՝ սպանիացիները ոչ մի ինչպիսի չարձակեցին: Սանտ-Նազարի նոյնպէս դադարեցրեց կրակը: Ոչ մի ամերիկական նաւ չէ վնասված, ոչ մի մարդ չէ վիրաւորված:

Նիւ-Եորկ, 28 մայիս: Կատ-Հայկոյից հաղորդում են հետեւել մանրամասնութիւնները՝ Սանտ-Նազարի վերջին ուժակործման մասին: Տասը զբաղակիր անցուղարձ էին անում ամբողջները առաջ, և միմիայն մեծ թնդանութիւնից 1,500 ուսմբ արձակեցին: Մի ժամ յետոյ նաւերը մօտեցան նաւահանգստի մուտքին և նկատեցին, որ «Reina Mercedes» պատրաստվում է օդ թռցնելու ընկղմված նաւը (ամերիկական): «Օրիգոնից» արձակված ուսմբը ընկաւ «Reina Mercedes»-ի վրա, պակեց նաւի բոլոր վերին մասերը և սպանեց մի քանի նաւատու: Սերվի-րա հրամայեց՝ նաւը թողնել: Բոլոր ամբողջները, որոնց թուում է Մորրո, կործանված են: Կէսօրից յետոյ սպանեցին հետեւի և ձիւսուր զօրը իր յարձակվել ամերիկական ծովային զինուորների վրա, որոնք ափ էին իջել Բայթալիէի մօտ: Ապստամբների օգնութեամբ ամերիկական զօրաւորները կարողացաւ գրաւել դիրք, որտեղից սպանիացիները յետ մղվեցին մեծ կորուստներով: Այժմ ափ են իջեցնում մեծ թնդանութիւնները:

ՆԱՒԱՆՆԱ, 28 մայիս: Սանտ-Նազարից եկած հեռագիրները հաղորդում են, որ վերջին ուժակործման ժամանակ՝ ամերիկացիները նորից յետ մղվեցին: Մարտիցները կրած վնասը աննշան է:

ՄԱԿԻՐԻ, 28 մայիս: Պատգամաւորների ժողովը Մովալին միմիայն կարողում է Սերվի-րայի հեռագիրը, որով հաղորդվում է, թէ 10 ամերիկական նաւեր ուժակործեցին Սանտ-Նազարի ծովափը և սպանեցին նաւերը, որոնց վրա մի քանի ուսմբեր ընկան: «Reina Mercedes»-ի վրա սպանված է 10 մարդ, վիրաւորված է 12. զօրքը կորցրեց՝ 1 սպանված, և 3 օֆիցեր ու 17 զինուոր վիրաւորված: Աւերակները, պատերազմական տեսակէտից, աննշան են: Լիւնարէս յետ մղեց ամերիկացիներին, որոնք փորձում էին ափ իջնել Սաղաւորոսում:

Խաղաղութիւնը ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՔԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՐԱՐԻՆԷՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺՇԿԱԳԵՏ ԶԱՆԱՐԻԳԵԱՆ

ամուր ընդունում է հիւանդներ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՐԵՐՈՒՄ

Հասցեն՝ Պետրի Գորիսի, տ. Վիկտորի 2-12

ГАРМОНИКАЯ МАСТЕРСКАЯ В. Д. ГРЕЦОВА

Желаю доставить возможность получать изъ первых рукъ гармонію мелкимъ и много-роднымъ торговцамъ, высылаю гармонію по письмамъ наложнымъ платежамъ при задаткѣ 20%, по фабричнымъ цѣнамъ. Адресъ: ТУЛА, Веневская улица. 4—5 Съ почтениемъ В. Грецова

ԲԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԲԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային գործածութեան համար)

ՍՄԲԱԿԱՅԻՆ ԶԷԹ, ամբողջները պիտանելու, կակղացնելու և տեսնելու համար: Նա պահպանում է ամբողջները ճաքճեղաց և նպաստում է նրանց կանոնաւոր ածման: Գինը՝ 60 կ. և 1 ռ.:

ԿԱՇՈՒԻ ՕՏԱՆԵԼԻԲ, կակղացնում է ամեն տեսակ կաշի, պահպանում է նրան խոնավութիւնից և բորբոսումից, չինում է նրան անթափանցելի և ձկուն, այս օժանդակը անփոխարինելի է որսորդական և ուրիշ կոշիկների, շորեղանների, սանձերի, ձկն սարքի, չմօղանների և ուրիշ կաշուէ աւարականների համար: Գինը՝ 75 կոպ.:

ԹԱՄԲԱՅԻՆ ՍԱՊՈՆ (յատկապէս սպիտակ կաշուէ չինած թամբերի համար): Գործ է ածվում մեծ աղողութեամբ ամեն տեսակ սպիտակ և դա-նազան գոյների կաշի մաքրելու: Գինը՝ 1 ռ. 25 կ.:

Ծախվում է դեղաբարական և կաշեղէն ապ-րանքների խանութներում:

Գլխաւոր պահեստը Բարձրագոյն հաստատված՝

գեղատան ապրանքների Կովկասեան ընկերու-

թեան մէջ, Թիֆլիս և Բագու:

(№ 76) 45—50

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐԲՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, մայիսի 30-ին,

ԿՕՆՑԵՐՏ - ԳԻՎԵՐՏԻՍՄԵՆՏ

ԿԱՅՆԵՐԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԻ ԱՐՏԻՍՏՆԵՐ

Բարիտոն Ա. Բ. ԶԵՐԵՍՈՎԻ, բալետի սոլիստուհի Մ. Մ. ՊԵՏԻՊԵՆԻ
Ներդուհի Ա. Պ. ՊԵՐԵՍՈՎԵՏՈՎԵՆԻ և բալետի արտիստ Ս. Գ. ԼԵՂԵՆԻ
Սկիզբը 8 1/2 ժամին:

Տոմարները, օպերային գներով, վաճառք ծախվում են Բ. Մ. Միլիմանեանի կրթաշտանի գէպոյում, Գլխաւորապէս փողոց, իսկ կոնցերտի օրը, երեկոյեան 6 ժամից, թատրոնի կասսայում:

1—3

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ ՀԱՅՈՑ ԿՈՆՍՏԱՆՈՒՍԻ ԱՏԵՆՈՒՄ յունիսի մէկին ԱՅՐԻՈՎ տրվում է վարձու Թիֆլիսի Մոնու հայոց եկեղեցու գաւթում գտնված երկարեկայ տունը, առանց կրկնաճրգի, մասնաւոր զբո-րոց, տպարան, գրաւաճառանոց, դիւանատուն, ընթերցարան, յուսանկարչարան, ար-հեստանոց օրիորդաց կար ու ձեւի (կրդիա) և այլ այսպիսի հաստատութիւններ գե-տեղելու, բայց ոչ բնաւ ընտանիքի բնակութեան համար:

Անդամ կոնստանտինայի՝ Գրիգոր ա. քահանայ Տէր-Բարսեղեանց

ԵՕԺԵՆԻՍԻ ՊԱՍՏԱ
Երեսի մորթը կակղեցնելու համար պօմադ. ոչնչացնում է շուտով երեսի վրա եղած կար-միր բծերը և մոնները. այս միջոցը առաջ է բերում նաև երեսի թարմութիւն և գեղեց-կութիւն: Գինը 1 ռ. 60 կ.

Մազերը աճեցնելու և գլխի թեփը ոչնչացնելու հեղուկ: Գինը 2 ռ.
ԵՕԺԵՆԻ ՊՈՒԻՐԻՍ

սպիտակ, վարդագոյն և Բաշէ (թուխ դէմք ունեցողների համար). նա ամուր կերպով պահպանվում է մորթու վրա և բոլորովին աննկատելի է աչքի համար, մորթու տալիս է նոյնպէս խիտ կակղութիւն, առաձգութիւն և քնքշութիւն: Գինը 1 ռ. 20 կ.—1 ռ. 50 կ.

ԵՕԺԵՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ՆԵՐԿ
հեղուկ վիճակի մէջ այտերին և ականջներին տալիս է բոլորովին բնական, վարդային գոյն, որ ոչ ցերեկվայ, ոչ եղբարական լոյսից չէ փչանում: Գինը 1 ռ. 50 կ.

ՄԻՐՏԱՅԻՆ ԲԱՂԱՍՄ
(պուրրա հեղուկ վիճակի մէջ), տալիս է երեսին, վրին, ձեռքերին քնքշող կակղութիւն և մարմարեանման մաքրութիւն: Նա ոչնչացնում է արհաւիրք մոնները, և մորթու վրա եղած ամեն մի անհարթութիւն և տգեղութիւն: Գինը 1 ռ. 75 կ.

ՔԻՆԱ. ԳԼԻՑԵՐԻՆԱՅԻՆ
գլխի պօմադ Պերուսեանկան բաղադրով երկաթ՝ մազեր պնդացնելու, խտացնելու և աճեցնելու համար: Գինը 2 ռ.

ԽՈՒՆԻՉԱՅԻՆ ՊՈՄԻՐ
նրա գործածութիւնից յետոյ ձեռները ստանում են զարմանալի սպիտակութիւն և ձկու-թիւն: Գինը 1 ռ. 30 կ.

ՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԷՍՍԵՆՏԻԱ
բեղերի համար (Բիս-Գուտման) տալիս է նրանց անմիջապէս հարկաւոր ձեւ, ամբացնում է նրանց և նպաստում է նրանց արագ աճման: Գինը 75 կ.

ՆԵՐԿԵՐ ՄԱԶՆԻ ՀԱՄԱՐ
(Բիս-Գուտման), սե, չափաւորապէս և խորտեալ: Այդ ներկով ներկված մազերը պահպանում են իրանց գոյնը 6 շաբաթվայ ընթացքում: Գինը 3 ռ.

Ծախվում է բոլոր դեղաբարական և կոսմետիկան խանութներում, Գլխաւոր պահեստը՝ Բարձրագոյն հաստատված՝ գեղաբարական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիս և Բագու:

(n.) 36—50